

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра Економіки підприємства та організації підприємницької діяльності
(найменування кафедри)

Допущено до захисту

Завідувач кафедри

(підпис)
“ ____ ” _____ 20__ р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня бакалавр
зі спеціальності 6.030504 «Економіка підприємства»

(шифр та найменування спеціальності)
на тему: **«Управління інтелектуальним капіталом підприємства» на
прикладі ТОВ «Цемент»**

Виконавець:

студентка факультету ФЕУП
Малишко Анастасія Валеріївна
(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

Науковий керівник:

К.е.н., доцент
(науковий ступінь, вчене звання)
Літвінов Олександр Сергійович
(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

Одеса 2019

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВІДТВОРЕННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ.....	4
1.1 Роль інтелектуального капіталу у підвищенні конкурентоспроможності підприємства.....	6
1.2. Економічна сутність та система складових елементів інтелектуального капіталу.....	12
РОЗДІЛ 2. АНАЛІТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ТА ВІДТВОРЕННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ ТОВ «ЦЕМЕНТ».....	29
2.1. Характеристика та аналіз ефективності діяльності ТОВ «Цемент».....	29
2.2. Дослідження ефективності відтворення інтелектуального капіталу ТОВ «Цемент».....	40
РОЗДІЛ 3. РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВІДТВОРЕННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ ТОВ «ЦЕМЕНТ».....	45
3.1. Розвиток людського капіталу, як засіб підвищення ефективності відтворення інтелектуального капіталу ТОВ «Цемент».....	45
3.2. Розвиток інтелектуально-технологічного капіталу, як чинник підвищення ефективності використання інтелектуального капіталу ТОВ «Цемент».....	53
ВИСНОВКИ.....	62
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	65

ВСТУП

Актуальність теми. Актуальність теми дослідження зумовлюється необхідністю пошуку нових, нетрадиційних шляхів зростання конкурентоспроможності підприємств у світлі модернізації вітчизняної економіки і переходу її на інноваційний шлях розвитку. Серед шляхів підвищення конкурентоздатності в останні роки важливого значення набуває роль інтелектуального капіталу підприємства.

В той же час, в силу недооцінки ролі використання та відтворення інтелектуального капіталу підприємства (далі – ІКП) для формування його конкурентних переваг та підвищення рівня конкурентоспроможності на внутрішньому і зовнішньому ринку, важливіша науково-практична проблема ефективного управління інтелектуальним капіталом (далі – ІК) на рівні підприємства, залишається недопрацьованою.

Методологічною основою дослідження економічного змісту ІК є теоретичні концепції Е. Брукінга, Л. Едвінссона, Є. Дихтль, М. Мелоуна, Дж. Стоунхауса, Дж. К. Гелбрейта, Д. Огілві, Т. Стюарта та ін. Проблемні питання використання ІКП для формування його конкурентних переваг та підвищення рівня конкурентоспроможності на внутрішньому і зовнішньому ринку. Розглянуто в роботах українських вчених С. Вовканича, В. Геєця, О. Головінова, О. Літвінова, Є. Марчука, В. Кузьмінського, А. Чухна та інш. Проте, проблема визначення сутності ІК та механізмів його відтворення ще недостатньо вивчена, що обумовлює актуальність даного дослідження.

Мета дослідження – теоретичне та практичне дослідження особливостей використання та відтворення ІК на підприємстві в сучасних умовах господарювання.

Завдання дослідження:

- з'ясувати сутність та структуру ІК;

- проаналізувати основні економічні показники діяльності ТОВ «Цемент»;
- дослідити ефективність відтворення ІКП ТОВ «Цемент»;
- запропонувати та оцінити ефективність шляхів підвищення ефективності діяльності підприємства ТОВ «Цемент» за рахунок відтворення ІК.

Об'єктом дослідження є процеси використання та відтворення ІК та їх впливу на конкурентоспроможність підприємств.

Предметом дослідження є розробка теоретико-методичних й практичних засад підвищення ефективності відтворення ІКП.

Методи дослідження. Методологічну основу дослідження склали загальнонаукові та спеціальні методи, серед яких: метод індукції та дедукції, аналізу та синтезу, метод порівняння, метод абстрагування; вертикальний та горизонтальний аналізи. Обробка інформації здійснювалась з використанням табличного процесору Excel.

Наукова новизна дослідження полягає в удосконаленні теоретико-методичного забезпечення процесу підвищення ефективності відтворення елементів інтелектуального капіталу промислових підприємств, за рахунок розробки відповідних показників.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що основні її теоретичні і методичні положення і висновки можуть бути використані при аналізі інтелектуального капіталу в цілому та його складових. Матеріали дослідження можуть застосовуватися при розробці та обґрунтуванні комплексу заходів щодо підвищення ефективності управління складовими інтелектуального капіталу на підприємствах будь-якої галузі економіки.

Інформаційна база дослідження – законодавчі, нормативні акти, спеціалізована література, наукові праці з обраної теми, статистичні матеріали Державного комітету статистики України та фінансова звітність ТОВ «Цемент» за 2013-2017 роки.

ВИСНОВКИ

В результаті виконаної роботи можна зробити теоретичні та практичні висновки та пропозиції:

1. Встановлено, що у сучасних умовах господарювання науковцями та практиками все більше уваги приділяється інтелектуальним аспектам діяльності підприємств. Тим більше, що саме вони зумовлюють потужне зростання їх конкурентоспроможності. Дослідженням поняття інтелектуальний капітал, його структури, методів оцінки та засобів управління займалось багато вітчизняних та закордонних вчених. Але єдиного підходу до цього процесу не визначено. Тому ця проблема і надалі потребує детального вивчення та дослідження. В роботі, на основі

критичного аналізу літературних джерел, пропонується розглядати зміст ІК відповідно до наукових розробок О.С. Літвінова, який вважає, що ІК - цесукупність соціально-економічних відносин, які пов'язані із формуванням, використанням та відновленням знань. Досліджено, що розробка й оцінка управлінських заходів, щодо найбільш ефективного використання і відтворення ІК, не можлива без розуміння якою повинна бути система елементів ІК окремого підприємства. Пропонується поділяти ІК на людський капітал, капітал відносин, інтелектуально-технологічний капітал та організаційний капітал.

2. ТОВ «Цемент» має свою історію та є відомим на ринку будівельної продукції України. Проаналізовано динаміку основних показників виробничо-фінансової діяльності ТОВ «Цемент» за 2015-2017 рр. Аналіз даних дозволяє зробити висновок про тенденцію до позитивного зростання деяких показників діяльності, в тому числі, обсягів виробленої та реалізованої продукції. Саме за рахунок цієї динаміки, в першу чергу, підвищився рівень таких відносних показників як фондівдача та продуктивність праці. За рахунок списання морально та фізично застарілого обладнання зменшилась вартість ОВФ майже на 16,1%. Середньорічна заробітна плата одного робітника підвищилась більш ніж на 40%. Позитивним є і той факт, що дуже важливий відносний показник економічної діяльності – витрати на 1 гривню реалізованої продукції в 2017 році порівняно з 2016 роком знизився з 0,84 грн. до 0,76 грн. Це був один з чинників зростання прибутку від реалізації більш ніж в два рази. В той же час, дослідження свідчать про те, що конкурентоспроможність підприємства сьогодні нажалі недостатня. Нажалі, чистого прибутку в останні роки підприємство не отримувало, тобто для підприємства характерна в цілому збиткова робота. Саме ця ситуація свідчить про те, що потрібно робити кроки до поліпшення, насамперед, ефективності функціонування підприємства та його конкурентоздатності.

3. Досліджено, що ІК ТОВ «Цемент» за останні чотири роки мав позитивну тенденцію до збільшення як за доходним так і за витратним методами. Використання витратного методу оцінки ІК виявило падіння долі людського та інтелектуально-технологічного капіталів. Розгляд показників ефективності відтворення ІКП засвідчив, що в 2017 році порівняно з 2016 роком зменшились коефіцієнт ефективності відтворення ІК, частки самозростання та відновлення вартості ІКП, хоча порівняно із 2015 роком вони підвищились, що демонструє наявність резервів щодо підвищення досліджуваних показників.

4. У третьому розділі були розглянуті можливі рішення проблеми підвищення ефективності відтворення ІК, зокрема, проведення тренінгів для персоналу, дводенний семінар в Кам'янець-Подільському та запровадження системи конкурсів серед працівників. Проведений аналіз прибутковості заходів щодо підвищення людської складової ІК довів ефективність запропонованих заходів як з позиції витрати-вигоди (виручка від товарів та послуг збільшиться на 2%, а кінцевий фінансовий результат підприємства покращиться на 3,16%), так і з позиції відтворення ІКП. З метою підвищення інтелектуально-технологічної складової ІК пропонується впровадження у виробництво шлаколужного цементу як менш енерго-та ресурсовитратної продукції. Доведено ефективність капіталовкладень.NPV на кінець п'ятого року складатиме 10260,1 тис. грн., дисконтований період окупності капіталовкладень 2,3 роки. Встановлено, що запропонований захід також позитивно відобразиться на об'ємі ІК ТОВ «Цемент» та на процесі його відтворення.

Теоретичне і практичне значення дослідження полягає в тому, що автор зробив спробу удосконалити теоретико-методичне забезпечення процесу підвищення ефективності відтворення елементів інтелектуального капіталу промислових підприємств за рахунок розробки відповідних показників. Основні її теоретичні і методичні положення і висновки можуть бути використані при аналізі інтелектуального капіталу в цілому та його

складових. Матеріали дослідження можуть пийте до уваги при розробці та обґрунтуванні комплексу заходів щодо підвищення ефективності управління складовими інтелектуального капіталу на підприємствах будь-якої галузі економіки.

СПИСОК ВИКОРИСАННОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Брукинг Э. Интеллектуальный капитал: ключ к успеху в новом тысячелетии / Пер. с англ, под ред. Л. Н. Ковачин. - Питер, 2001.
2. Бутнік-Сіверський О. Б. Інтелектуальний капітал: теоретичний аспект / О. Б. Бутнік-Сіверський // Інтелектуальний капітал. – 2002. – № 1. – С. 16-26.
3. Быкова А.А. Влияние интеллектуального капитала на результаты деятельности компании // А. А. Быкова, М. А. Молодчик / Вестник. – С.-Петербург. ун-та. Сер. Менеджмент. – 2011. – № 1. – С. 29–55.
4. Ветренко П.П. Structural and conceptual features of intellectual capital in modern esonomy / П.П. Ветренко, Д.В. Ябурова // Экономика и предпринимательство. – 2014. – № 10. – С. 609-611.
5. Габор С.С. Ефективність як економічна категорія / С.С. Габор, В.С. Габор // Інноваційна економіка. – 2012. – № 7. - С. 14–17.
6. Семенова В.Г. Напрямки підвищення ефективності управління інтелектуальною власністю підприємства [Електронний ресурс]

- /В.Г.Семенова. – Режим доступа: <http://global-national.in.ua/issue-6-2015/14-vipusk-6-lipen-2015-r/1071>
7. Даффи Д. Человеческий капитал [Электронный ресурс] / Д. Даффи. – Режим доступа: http://www.icci.ru/study/13/25men_cap.doc.
 8. Євсеева І.В., Левицька І.В. Механізм інвестування відтворення основних засобів. // Економіка. – 2010. – С. 77-82.
 9. Иноземцев В. За пределами экономического общества. Постиндустриальные теории и постэкономические тенденции в современном мире / В. Иноземцев – М. : Academia, 1998. – 640 с.
 10. Кузьмінський В. О. Теоретичні основи інтеграції капіталів / В. О. Кузьмінський // Фінанси України. – 2003. – № 2. – С. 124 – 132.
 11. Литвинов А.С. К вопросу определения сущности экономического воспроизводства / А.С. Литвинов // Економіка та організація управління. – 2014. - №3(19). – С. 164-171.
 12. Літвінов О.С. Відтворення нематеріальних ресурсів підприємства: сутність та види / О.С.Літвінов // Економіка та держава. – 2015. - №3. – С. 59-64
 13. Літвінов О.С. Ефективність відтворення нематеріальних ресурсів підприємства / О.С. Літвінов // Економіка та організація управління. – 2014. - №3(19). – С. 39-46
 14. Літвінов О.С. Складові інтелектуального капіталу підприємства / О. С. Літвінов // Економіка підприємства: сучасні проблеми теорії та практики. Матеріали сьомої міжнар. наук.-практ. конф. 14-15 вересня 2018 р.). – Одеса : Атлант, 2018. – 248 с.
 15. Люкшинов, А.Н. Стратегический менеджмент [Текст] / А. Н.Люкшинов, – М.:ЮНИТИ, 2000. – 376 с.
 16. Макаров В.В. Методический подход к оценке информационных ресурсов // В.В. Макаров, В.И. Гусев, С.А. Сеница / Информационные технологии и телекоммуникации: электронный научный журнал. – 2013. – № 3 (3). – С. 72-78
 17. Макконел К. Р. Экономикс: Принципы, проблемы, политика. В 2 т. / К. Р.Макконел, С. А. Брю. - М. : Республика, 1992. - Т.1. - 399 с.
 18. Мамонтова Н. А. Тенденції та особливості формування та використання інтелектуального капіталу в Україні / Н. Мамонтова // Економіка України. – 2010. - №8. - С.30-39.
 19. Мескон М.Х. Основы менеджмента / М.Х. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоури. – М.: Дело, 1993. —702 с.
 20. Никифорова Ю.В. Сущность интеллектуального капитала и его роль в общей структуре капитала / Ю.В. Никифорова // Экономика и управление. – 2010. – № 4(65) – С. 115-119.
 21. Ноздрева Р. Б. Маркетинг : как побеждать на рынке / Р. Б. Ноздрева, Л. И. Цыгичко. – М. : Финансы и статистика, 1991. – 304 с.
 22. Осипов В.И. Экономика предприятия / Осипов В.И. Учебник. – О.: Маяк, 2005. – 720 с.

23. Офіційний сайт компанії CRH [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.crhukraine.com/>
24. Офіційна звітність ТОВ «Цемент за 2009-2017 роки.
25. Офіційний сайт компанії CementTestEquipmentLtd [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eu-loris.com>.
26. Собко О. М. Інтелектуальний капітал підприємства : концептуалізація–функціонування–розвиток [текст] : монографія / О. М. Собко. – Тернопіль :Крок, 2014. – 360 с.
27. Стрижак О. Формування інтелектуального капіталу підприємства : автореф. дис. канд. екон. наук : спец. 08.06.01 «Економіка, організація та управління підприємствами» / О. Стрижак. – Х., 2004. – 23 с.
28. Стюарт Т. А. Интеллектуальный капитал. Новый источник богатства организаций / Т. А. Стюарт ; пер. с англ. В. Ноздриной. – М.: Поколение, 2007. – 368с.
29. Теоретичні, методологічні та практичні аспекти конкурентоспроможності підприємств: монографія/ за загальною редакцією професора О.Г.Янкового. – Одеса, Атлант, 2017. – с.514
30. Ткачук І.І. Сутність та структура інтелектуального капіталу/ І.І. Ткачук// YoungScientist. – 2017. - №45. – с. 749-753
31. Ходжеттс Р. Майкл Портер про нові стратегії удосконалення управління//NationalBusiness. – 2004, червень. №5 (8) – С. 65-70 // Сайт Executive <http://www.management.com.ua/bp/bp016.html>
32. Эдвинссон Л, М.Мэлоун М. Интеллектуальный капитал. Определение истинной стоимости компании/ Л.Эдвинссон[Электронный ресурс] – Режим доступа :http://iir-mp.narod.ru/books/inozemcev/page_1429
33. Постанова КМУ Про затвердження Національного стандарту № 4 «Оцінка майнових прав інтелектуальної власності» від 03.10. 2007 р. № 1185 //Уряд.кур'єр. – 2007. – №. 191.
34. «Загальні засади оцінки майна та майнових прав»: постанова Кабінету Міністрів в Україні від 10.09.2003 р. № 1440 «Про затвердження Національного стандарту № 1» //Офіційний вісник України.-2003.-№ 37.-С. 629.
35. ASB, “Accounting for subsidiary undertakings”, Financial Reporting Standard (FRS) No. 2, Accounting Standard Board – ASB, London, 2004.
36. IASB, Business Combinations, International Accounting Standard (IAS) No. 22, International Accounting Standards Board – IASB, London, 2004.
37. Літвінов О.С., Малишко В.С. Оцінка вартості інтелектуального капіталу промислових підприємств України / О.С. Літвінов, В.С. Малишко // Вісник Хмельницького національного університету. – Економічні науки. – 2018. - №5. – Т.2 (262). – с.109-115.

